

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

רעת הנגיעות, ואדם לעמל יולד'

אבא גרוסברד זצ"ל, ואני עמדותי מאחוריהם לשמוע על מה משוחח המשגיח ממחרת היום הקדוש. שומעתי ולא הבנתי. הוא אמר שכעת, אחרי שכבר עברנו את הימים הקדושים, צריכים להתחיל שוב, את כל העבודה מהתחלה... הדבר היה פלא בעיני, וכי כעת אחרי שכבר עשינו הכל צריכים לעבוד מתחילה, לכאורה אחרי שהגענו לרום המעלה אז זהו זמן המנוחה, ובפרט אצל מרן המשגיח, שמי יודע כמה השקיע בכל עבודת האלול ראש השנה ויום הכיפורים. עוד באותו היום בין הערביים נכנסתי שוב להיכל, וראיתי את הגאון השקדן רבי חיים ברמן שליט"א יושב לעצמו ולומד מוסר. הוא אחז בספר שערי תשובה, בשער א', ובפרק א'; מן הטובות שהטיב הקב"ה את בראיו'... הכל שוב מתחילה...

כי אכן כך היא הדרך, אין זמן של מנוחה שבו יכול האדם לומר שהוא כבש את הפסגה, כל סוף הוא התחלה לפעם הבאה ותמיד האדם צריך לשמור את עצמו מהעתיד, וזוהי מטרת המוסר - לשים לב למצב ולזמן ועל ידי כך להשמר מליפול בתוך המכשול. הדרך היא לא רק ליפול ואז ליקום, אלא מעיקרא לא להגיע למקום הנפילה.

מרן הסטייפלער זצ"ל הורה לבאים אליו להוועץ בעניני חינוך ילדים, ללמוד בכל יום עם הילד כמה דקות מוסר. אמנם הם רק כמה דקות בודדות, ואמנם הוא עדיין ילד, אך אם יהיה הלימוד בקביעות שוב ושוב מבלי להחסיר - ודאי שהמוסר ישפיע בסופו של דבר והילד ישתנה. ומרן בעל החת"ס אמר על עצמו שביום שהוא אינו לומד מוסר הוא מרגיש ירידה ברוחניותו. לנו אין מושג מהו יום עם "ירידה ברוחניות" של החת"ס, אך הא מיהת חזינו שלימוד המוסר הוא השומר הנאמן ששומר את האדם מליפול, ורק כשהאדם מתבונן מראש הוא יכול להנצל ממלכות היצר.

'וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים'

ברבינו יונה מבואר שבכל פעם שמגיעים שני בעלי דינים לפני הדיין עליו לחשוב כאילו הם רשעים, כדי שלא יחשוב שהאחד מהם צדיק מחבירו ויטה את הדין לטובתו. והשאלה נשאלת, מדוע על הדיין לחשוב שכל אחד מהבעלי דינים הוא רשע, הלא גם אם במהלך הדין יראה לו שהאחד צודק על פני חבירו לכא' יש לו ללכת אחרי מראה זה, ועל מה ולמה החמירה המשנה עד כדי כך ואמרה שיחשוב ששניהם הם רשעים.

אלא על כרחך הביאור הוא שאף אם האדם צדיק גדול ובדרך כלל מצליח להקפיד על קלה כבחמורה, זה רק עד מקום שבו הנגיעה עומדת לפניו, אך כשהוא כבר בתוך הנגיעה - אין כמעט צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, הוא יכול להיות כשר וישר - אך הנגיעה היא נגיעה. כלפיה הוא כאילו רשע.

יכול אדם להיות ירא שמיים מרבים, מפורסם בתור עובד ה' ומרביץ תורה, אך לפתע כאשר אורבת לפתחו איזה נגיעה מנגיעה שונה הכל בטל ומבוטל, אין צדק ואין ישר, אין אמת ואין דין, הנגיעה מבלבלת אותו ומטשטשת מעיניו את כל הדרך הנכונה, ומכאן ואילך הוא כשאר כל האדם.

המשל מספר בענין זה על קצב העיירה, שפעם הגיע אל הרב עם בהמתו השחווטה ושאלתו בפיו, כשרה היא או טריפה. התיישב הרב בנידון ופסק שטריפה היא. הלך הקצב ללא עוררין ומיד זרק את כל הבשר לאשפתות, בלי להתמקח ובלי לעמוד על המחיר, כי אף שההפסד הוא מרובה והנוק גדול מאד, מכל מקום הדין הוא דין והתורה היא תורה. למחרת בא הקצב שוב עם שכנו, והפעם בגין סכסוך שהתגלע ביניהם בדיני ממונות, התיישב הרב בנידון ופסק שהצדק עם השכן. והנה אך יצוא הקצב מבית הרב, ובפיו חרפות וגינויים עד אין קץ, כיצד פסק הרב כך את הדין והצדיק את הרשע, היכן הם האמת הצדק והישר. ולכא' כל הרואה יתפלא מה יום מיומיים, מדוע כאשר מדובר בנוק כספי עצום של פרה תמימה אין דין ואין דברים וברור לקצב שעליו לקיים את הפסק, ואילו כאשר מדובר באיזה סכום מועט שנתחייב לחבירו הוא מחוץ ומגדף, ואינו מסוגל לקבל עליו את הדין.

והביאור פשוט, גם הקצב הוא איש ירא וחרד ומאמין שעליו לקיים את דברי הרב, אך כל זה כשהדבר נוגע רק אליו עצמו. כאשר נמצא שחבירו גובר עליו, החבר המנוצח והוא המנוצח, שוב אין הוא מסוגל להכיל את הדין והוא מרגיש בווי ושלל, כאילו חבירו מתכבד בקלונו והוא פחות דרגה לעומתו.

נגיעת הנצחון מסוגלת לסמא את עיני האדם כליל, ואין לו את הכוח לראות את חבירו מנצח. כאשר יש ביניהם נידון על ממון וכדומה, אפילו

פרק א' משנה ח'. 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים, וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין, כשקבלו עליהם את הדין'.

'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים'

ברבינו יונה הביא את פירוש הרמב"ם: "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים, לא דיבר בכאן במי שמלמד טענות של שקר לחברו לטעון בהן, כי אדם זה רשע גמור הוא ולא הוצרך לומר כי אין לאדם לעשות כן כי עבירה גדולה היא, אלא שמסדר לו טענותיו ועורך לפניו הדיינים ומגלה ליחיד דינו" וכו'. נמצא לפירוש הרמב"ם ש'עורכי הדיינים' היינו כעין סנגורים של ימינו, בני אדם כאלו שמחפשים ראיות והוכחות לטובת הנידון ובאים לדון לטובתו בבית הדין, ועליהם אומרת המשנה 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים'. ולא מדובר במקרה שעורכי הדיינים באים להעיד שקר, כי בכה"ג פשיטא שאין לדון לטובת הנידון 'ועבירה גדולה היא', אלא מדובר בצירוף שעורכי הדיינים בטוחים שהנידון צודק, ואעפ"כ אין להם לעשות כן.

והדבר צריך תלמוד מדוע באמת אין לעורכי הדיינים להביא הוכחות ולדון לטובת הנידון, הרי אין הם באים אלא להוציא את האמת לאור ולגלות שהוא הוא הצד האמיתי בסיפור, ולכאורה אדרבה יש להם לעשות כל מה שבכוחם למען ייצא הדין דין אמת לאמיתו.

והנראה בזה הוא, שאמנם לפני שעורכי הדיינים נגשים אל הדין ומביאים את טענותיהם, יש להם כוונה טובה ומוצדקת - לגלות את האמת. אך לאחר שהם כבר יכנסו בכל הוויתם לתוך הדין ויתעסקו במהלך הדין ודברים, לא תשאר כוונתם טובה כמקודם, וירבוץ עליהם חשד של עיוות הדין. וזאת משום כי בתחילה לפני הדין עוד לא היתה להם נגיעה וטעם לשקר, אז הם אכן רצו עדיין למצוא את האמת, אך לאחר שהם כבר מצדדים לטובת בעל הדין שקנה אותם והם משוייכים לצד שלו, רבים הסיכויים שהנגיעה תסלק את דרכם ותעוות את מחשבתם.

לכל אדם יש כוח למנוע את עצמו מרע ולבחור בטוב, למצוא את האמת ולברוח מן השקר, אולם כל זה כל עוד שהוא לא נכנס לתוך הבורץ ואינו שקוע בעבירה. לאחר שהאדם כבר שם, כשהוא מלופף כל כולו בנגיעות וברצונות האישיים שלו, קשה עד מאד להחליץ ולהשתייך אל הטוב.

ידוע בענין זה אמרה של אחד מגדולי בעלי המוסר, שפעם ניגשו אליו ואמרו לו על אדם מסויים שגדול הוא מאד, מלבד בדבר אחד - בנגיעה. למרות שבכל מעשיו הוא צדיק גמור, כאשר יש לו נגיעה הוא נכשל בה. אמר להם אותו מוסר, **אם כן אין אותו אדם גדול אלא קטן, שכן בכל שעה ושעה בכל מהלך החיים יש לאדם נגיעות**, ואם אותו אדם הולך אחרי נגיעותיו - נמצא שלעולם הוא אינו נוגע בגדלות.

לנגיעה יש כוח לעזור את עיני האדם ולחסום אותו מלראות את אור האמת, וברגע שהאדם כבר נכנס לתוך הנגיעה אין לו כיצד לראות את הדרך החוצה, רק כאשר הוא מחשב מראש את צעדיו ומתבונן מה עליו לעשות, אז יש לו סיכוי לעקוף אותה ולא ליפול בה.

[ובמאמר המוסגר, פעם ביאר הגאון מטשעבין מדוע לגבי הבא להכשיר את השרץ נקטו חז"ל דוקא בלשון 'ק"נ טעמים' ולא אמרו מנין אחר, ואמר שהוא משום שהתורה כלולה מפרד"ס - פשט רמז דרוש וסוד, והדרך ללומדה היא על ידי חמשים שערי בינה, ונמצא שעל ידי כל אופן מגיע האדם לק"נ אופנים - חמשים לרמז חמשים לדרוש וחמשים לסוד. שאלו השומעים את הרב מה עם דרך הפשט, מדוע היא לא כלולה בחשבון, וענה להם: על ידי דרך הפשט אי אפשר לטהר את השרץ...].

וזהו מטרת לימוד המוסר. סדר המוסר לא נועד בכדי להקדיש זמן למחשבות עמוקות או להבנות מפליגות בנפש האדם ובמאמרי חז"ל וכדומה, אלא לחשוב הנפש ממשי, פשוטו כמשמעו, בין האדם לעצמו, לחשב את דרכיו ולחשוב על מעשיו, כדי שאם בבוא העת תבוא ח"ו מכשלה לידיו הוא יידע לפרוש ממנה מלכתחילה ולא להכנס אליה.

תפקיד האדם הוא להיות כל הזמן במצב של התחלה, לדעת שעומדת בפניו מלחמה ושאלו זמן שבו היא תהיה כבר מאחוריו, ותמיד תמיד להזהר שלא להיות בתוך העבירה או הנגיעה - כי אם הוא כבר בפנים יקשה עליו שבעתים להתחיל מחדש.

זכור לי עוד מצעירותי ממש, היה זה יום למחרת יום הכיפורים, מרן המשגיח **הגרי"ל לוינשטיין** זצ"ל יצא מהיכל הישיבה מלווה בתלמידו הגי"ר

על סכום פעוט ואפילו ויכוח בעלמא, הוא מרגיש שלא נידון על ממון יש כאן אלא על עצמו, כבודו מונח כעת על כף המאזניים, ואם חלילה הוא ייצא בצד המפסיד אין בזוי ממנו.

אאמ"ר זצ"ל אמר פעם שלאחר כל השנים הארוכות שבהם ישב על מדין הוא התרגל שלא להאמין לשום אדם בעולם, חשוב ככל שיהיה. בשעה ששמעתי את הדברים מפיו לא זכיתי להבינם, אך כעת, לאחר כמעט תשע שנים שבהם ישב אני בבית הדין, גם אני יכול להעיד - אינני יכול להאמין לשום אדם שבעולם...

ובאמת המתבונן בדבר יראה את הפלא שבזה. יכולים שני אנשים כבודים היושבים ברומו של עולם לדון ביניהם על דבר חסר כל ערך, דבר שמוזמן היו יכולים לסדר ביניהם ואפילו אחרים היו נותנים אותו עבורם, אך הם בשלהם, מתווכחים וחוזרים ומתווכחים ואף אחד מהם אינו מסוגל לחזור בו. כל המביט יראה שאין כאן דיון אמיתי אלא הכבוד הוא שצווח כאן, כל אחד מרגיש שכעת הוא עצמו עולה על שולחן הדינים, ואין מי מהם שימצא את העוז להבין ולהשכיל שאין כאן ולא כלום, גם אם השני יצח אין זה מעיד שהוא כביכול יותר חלש ממנו.

גם בתוך בית המדרש היה זה חזון נפרץ לראות שניים שיושבים ועוסקים בתורה ואש ביניהם, אך לא אש של תורה היא אלא אש של מי מריבה, האחד אינו מסוגל להבין שחבירו צודק וחוזר חלילה, ושניהם מרגישים כאילו כעת מוכרע גורלם אם חכמים הם בעיניהם אם לאו. ניתן לשמוע את האחד שוב מבאר את הפשט בקול רעש גדול, אך מתחת המילים הרי הוא כמתהללה היריה חצים, ואם היה יכול היה אומר את המילים המפורשות: אני הוא החכם והמבין ואתה לא...

מין החזון איש אמר על בעל האחיזה, שהסיבה שזכה להיות רב רבבות ישראל ולעמוד על העדה היא משום שכבר בצעירותו, כשהיה רב בוילנא, לא דיבר מעולם בפני הדיינים הזקנים הימנו אלא ישב בשתיקה והקשיב לכל מילה היוצאת מפייהם, וזאת למרות שהוא היה הרב והם רק הדיינים. כח זה הוא מה שהצמיחו להיות ראש אלפי ישראל; לשמוע גם את הצד השני, לתת עוד מקום לאחרים, ולא רק לעמוד על שלו. יתכן שהשני צודק, גם הוא חכם וגם הוא מאן דאמר, ואם במקרה זה אני טעיתי והוא לא אין זה אומר שאני בער ולא יודע, כולנו חכמים, 'הטעות בכל אדם מצוי הוא'.

'אהוב את המלאכה'

כתב רבינו יונה: "שלא תבטל אדם ממלאכה, כי הבטלה מביאה את האדם לידי שעמום". אך נשאלת השאלה, הן אמנם שצריך לעסוק במלאכה אך מפני מה יש לאהוב אותה - כלשון המשנה 'אהוב את המלאכה', הרי לפי פשוטו אין במלאכה מעלה מצד עצמה אלא היא רק אמצעי שלא להביא לידי בטלה ושעמום.

אך יסוד גדול נשנה לנו כאן, דהנה הנביא אומר שחטאת סדום ועמורה היה על שיד עני ואביון לא החזיקה, והדבר מופלא למד וכי זו בלבד היתה חטאת סדום, וראיתי בספר 'אחת שאלתי' שמבאר את הדברים ע"פ משל לעוזרת בית שנשכרה לעבוד ולנקות, אך יחד עם הניקיון שערכה הזיקה לכמה דברים בבית, בא אליה בעל הבית בסוף היום ואמר לה שיש לו ספק האם להמשיך להעסיקה, הוא ישקול את הדברים וישיב לה בהמשך. למחרת שכר האיש עוזרת אחרת שתסייע בידו, אולם היא כשראתה מה עלה בגורל הקודמת חששה למשכורתה, ישרה בחיבוק ידיים ולא עשתה מאום. כשראה זאת בעל הבית, הודיע לה מיד כי היא מפורטת מעבודתה ואינו רוצה לראותה יותר. שאלה אותו העוזרת, מה שונה אני מקודמתך, הקודמת שהזיקה אמרת שאתה מסתפק אתה בהחזרתה לביתך, ואילו אני שלא גרמתי שום נזק מפורטת מיד בלי דין ודברים. השיב לה האיש, הקודמת אמנם הזיקה, אך סוף סוף עשתה משהו, אבל את לא עשית ולא כלום, ומה יש לי במי שאינו עושה מאומה. משום כך גודל חטאתם של סדום ועמורה לא התבטאה דוקא בדברים הרעו שעשו, אלא באותם דברים שלא עשו, כי כאשר האדם אינו עושה כלום ויושב בחיבוק ידיים ובחוסר מעש אין בו שום מטר, ואין לך דבר גדול מזה כדי להאבידו מן העולם ככלי אין חפץ בו.

כל מטרות האדם בעולם הזה היא רק לעשות ולעשות - 'אדם לעמל יולד'. כש שאינו עושה משהו מלבד את עיקר מטרותו עלי אדמות ואינו מממש את התכלית שעבורה הוא נברא. כל מה שהוא נשלח לעולם הרי זה בשביל לעשות, וזה מה שמוטל עליו תמיד בלי שום הפסקה ובלו שום פטור.

וכן מבו' גם לגבי אשת עובדיה, שאמר לה הנביא ליצוק מעט שמן אל הכלים כדי שמשם תבוא הברכה על שאר הכלים ותמלא את כולם מלוא הכד, וחזוין שדוקא כאשר האדם עושה מצידו משהו וממלא מעט, אז באה ברכת שמיים ומשלימה עבורו את כל מבוקשו.

(כיוצא בדבר אמר מרן הרב מפוניב' זצ"ל, שכאשר הוא מתדפק אל פתחי נדיבי עם מתפלל הוא שלא יפתחו לו את הדלת, מרוב בושחו לקבץ נדבות כעני בפתח. אולם זאת כן הוא עושה, דופק פעמיים ושלוש, ומשלא עונים לו ממשיך בדרכו הלאה בלי ללחוץ ולהמתין שמא סוף סוף תפתח הדלת. כי אין האדם צריך לעשות אלא את ההשתדלות, ומכאן ואילך דינו מסור לשמים אם תצליח דרכו אם לאו).

ומעתה יבוארו לנו על פי זה דברי המשנה 'אהוב את המלאכה', כי מטרות המלאכה אינה רק בשביל להציל מן הבטלה ומן השעמום אלא יש בה מעלה מצד עצמה, היא עצמה הדבר הטוב ביותר שאין כמוהו - העמל והעבודה, כי עבורם האדם נברא ובלעדיהם אין לו מטר.

פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם

אך לכאורה יש להתבונן בעצמנו אנו, אם אכן העשייה כל כך חשובה היא, מדוע אנו לא עושים? דהנה על המשנה לקמן 'הפועלים עצלים' התקשה רבינו יונה דלכא' הו' תרתי דסטרתי, אם הם פועלים - הם לא עצלים ואם הם עצלים הרי אינם פועלים, וכתב דיתכן לפעול אך לא כמידת היכולת, לעשות את אותו הדבר בעצלות, גם אנו לעיתים יכולים להתעצל, מחד גיסא לעסוק בתורה ומאידך לא למלא את כל מה שאנו יכולים להגיע אליו. ועל כרחק הסיבה לכך היא משום איננו מחשיבים דיינו את מעשינו ולא תמיד אנו רואים את התוצאות, מה עשינו, מה פעלנו ומה הועלנו. אנו יודעים מראש שלא נצליח לגמרי, ולכן מלכתחילה אנו לא עושים מספיק. אולם ידועים בענין זה דבריו של מרן הגרי"ס שאמר שהמטרה היא 'לעשות ולא לפעול, לעשות ולא לסיים, לעשות ולא לחקות אחרים', ופירושו של דברים הוא שהמטרה היא עצם העשייה, אבל התוצאות כאמור אינם מסורות בידינו אלא רק ביד מלכו של עולם, שהוא יסייע יגמור בעדנו, ואילו אנו מצווים רק לעשות ותו לא, החיוב שמוטל עלינו הוא רק העשייה בעצמה ואין זה ענינו כלל מה ייצא לבסוף.

אדם שתמיד מסובב את ראשו לאחור לראות כמה הספיק מה עשה ומה פעל באמת עלול להתמלא בייאוש ולחשוב שלא עשה כלום, אך אדם שעושה בתמימות את מה שמוטל עליו כי זה מה שהוא צריך לעשות, בלי לנסות לראות כל הזמן תוצאות ולקוות להישגים, בסופו של דבר הוא יגלה לפתע כמה עלתה בידו, כמה התקדם וכמה הוסיף לעלות מבתחילה.

ועיין בילקוט שמעוני פרשת עקב (עה"פ ויענן וירעיבך) שכתב: "א"ר ביסנא אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בשינוי אינו יכול לישן, בעינו אינו יכול לישן, יגע בתורה אינו ישן, זה ער וזה ער הוא אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה וגו', ואם בא להקפיד מתורתך תלמדנו" וכו', הו' אומר שלעיתים נגזר על האדם שלא להרדם בלילה, והיה אם ינצל את הלילה לליל שימורים לעסוק בתורה אשריו מה טוב חלקו, אך אם ישכב על מיטתו ולא יעשה מאום יביא עליו הקב"ה יסורי שיניים, ואז נמצא שממילא אינו יכול לישון, אך במקום להתענג על דברי תורה יהיה עליו להתייסר בלי הפסק, עד שסוף סוף יגיע הבוקר ויקום כאילו לא היה כאב מעולם, שכן מכאן ואילך לא נגזרה גזירה...

כמוכן אין זה מחייב שעל האדם למונע שינה מעפפיו במשך כל לילה, אך את יסוד הדברים רואים אנו מכאן שעל האדם מוטל לעשות ככל שביכולתו. מטרת העשייה אינה לעשות מעשים בעלמא חסרי תועלת ותוכן, אלא למלא את המטרה שעבורה האדם נברא, לעסוק בתורה, ויתכן שבלל מקרה נגזר על האדם לעשות, ואם לא ימלא את חלקו בעמל התורה יהיה מוכרח לעשות דברים אחרים, בלי שריוח מאום ואף יפסיד בכפליים. וכך לימדנו חז"ל לקמן, 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ', ובאבות דרבי נתן הביא גם כן את ענין 'מקבל על עצמו עול תורה' ושם הוסיף רשימה גדולה של דברים שמעבירים מן המקבל עליו עול תורה, ורובם של הדברים שם הם מיני מצוקות הנפש שמפריעים את האדם מלעלות במנוחה בדרך המלך, לחצים ופחדים ודומיהם, ללמדך שאין לאדם אלא לקבל על עצמו עול תורה ותו לא, ללמוד וללמוד בלי שום דבר אחר, ומשעה שיקבל עליו את העול יסירו מעליו משמים את כל הבעיות האחרות, אך אם חלילה לא ילמד יהיה על שכמו לסבול משא אחר, את משאם של כל טרדות הנפש למיניהם.

נמצא שאין לאדם להעסיק את ראשו ולהוגיע את מוחו בכל השטיות וההבלים למיניהם, לא יעלה לו מכך מאומה ואדרבה, הוא עלול לרדת על ידם לנמיכות הקומה, עליו להשקיע את כל שכלו בפיקודי ה' ישרים ורק כך יעלה ויפרח מעלה מעלה. **גם כשבחוץ ירום הסער והעולם ירעש ויגעש בעניני השעה, הוא יעסוק בשלו ויידע שאין הדברים נוגעים לו כמלא הנימה, אין שום נושא אחר בעולם מלבד עומק הסוגיא ותורת ה' תמימה.** ומסופר על הגאון רבי **נחום פריצוביץ** זצ"ל שפעם בימי החנוכה ישב בבית המדרש במיר בעת שלמדו שם את הסוגיות בפ"ב ד"ב, וניגש אליו בחור אחד באומרו שחפץ הוא להציע לפניו ענין בעניני דיומא. הנהן ר' נחום בהסכמה, והבחור התחיל לדבר על עניני ההג. אמר לו ר' נחום, זה אינו עניני דיומא, עניני דיומא הוא סוגיית 'רקי' ותו לא מידי...

וענין זה ידוע על הגאון רבי **חיים שמואלביץ** זצ"ל, שהפליג משנחאי לארץ ישראל יחד עם בני ישיבת מיר, כאשר התקרבה הספינה לארץ הקודש, הביט אחד מבני הישיבה אל האופק ושאל בצפייה 'היכן אווזים'. ר' חיים, שהיה עסוק בתלמודו, ענה תיכף ומיד - 'בשמעתתא ג'... זהו הנושא היחיד שתפס את מוחו, שמעתתא ג' ותו לא מידי...

ואנו בשלנו, גם לנו אין בעולמנו אלא כסף ושווה כסף ולא זולת זה כלום, מטרותנו הבלעדית היא ללמוד וללמוד, לשמור ולעשות, ורק כך נצליח לעלות מעלה, כשהקב"ה יסיר ממנו את כל הטרדות האחרות.